

RESOLUZIUN PARTENENT LA POLITICA DA LINGUAS

Decidì al congress di partida dal 15 favrer 2014

Las linguas chantunalas han prioritad

Il tudestg, il rumantsch ed il talian èn tenor la constituziun grischuna las linguas naziunalas e uffizialas equivalentas dal chantun. Nossa constituziun vul plinavant promover la chapientscha ed il barat tranter las communitads linguisticas e rinforzar la protecziun e la promoziun da las linguas minoritaras. En quellas stentas pretensiusas vegn il chantun sustegnì cun summas considerablas da la confederaziun. La plurilinguitad è in segn caracteristic dal Grischun, ella fa part da noss patrimoni historic ed è d'interess public primordial. En medem temp porscha ella er schanzas sin il stgalim individual. Cumpetenzas linguisticas e culturalas èn dumandadas sin il martgà da lavur en in mund pluriling ed avran supplementaras schanzas professiunalas. Chapir la lingua dal vischin facilitescha la convivenza e rinforza l'identitad grischuna. Nossa plurilinguitad e la varietad culturala èn er attractivas per il turissem. Sco sulet chantun triling aspirain nus ad in'atgna politica da linguas giustifitgabla tranter ils chantuns. Nus vulain nizzegiar la diversitad linguistic-culturala dal Grischun ed avair plaschair dad ella.

Sin fundament da questa situaziun da partenza unica ed en connex cun l'actuala discussiun partenent las linguas en scola pretenda la ps Grischun:

1. Il tractament egual da las trais linguas chantunalas en la scola populara è garanti vinavant.

Quai vala en spezial per l'instrucziun da linguas estras nua che, tenor lescha da scola, valan las medemas reglas da basa e nua ch'igl è pussaivel da prender risguard sin singulas regiuns e vischnancas. Las minoritads na dastgan betg vegnir penalizadas cun schanzas reducidas tar l'acquisiziun da las conuschentschas necessarias per la scolaziun e l'activitad professiunala, sco che quai vegn postulà en l'iniziativa populara "Ina suletta lingua estra en scola primara" dals 10 da matg 2013. L'iniziativa sforza scolaras e scolars d'emprender l'englais sulettamain en ils trais onns da la secundara uschia ch'els han da sbatter cun deficits en las scolas continuantas. Quai tractament inegual e questa marginalisaziun da las linguas minoritaras èn cunter la constituziun e pericliteschan la cohesiun da noss chantun triling. Perquai refusescha la ps quella iniziativa.

2. Sper il linguatg matern ha l'intermediaziun ludica e plain plaschair d'ina secunda lingua chantunala en la scola populara vinavant prioritad.

Ina lingua germana (tudestg) ed ina latina (talian ni rumantsch) furman ina ferma basa per emprender autras linguas, en spezial l'englais. Impurtant è plinavant ch'i vegn duvrà novs meds d'instrucziun e che er las metodos d'intermediaziun e d'apprendiment vegnan optimadas tar l'acquisiziun da la lingua, per exempel cun agid da curs bilings cun ina lingua chantunala sco lingua d'immersiun, cun la cumbinaziun da l'acquisiziun da la lingua e da l'experiencescha culturala ni cun nizzegiar meglier las pussaivladads da barat da scolars e magisters. Tant l'emprender linguas, er da la lingua materna, sco er la furmaziun dal personal didactic duain vegnir meglierads. En quest senn è er la tgira da la lingua materna dals uffants cun biografia da migraziun impurtanta.

3. Sco en auters chantuns: La coordinaziun naziunala è da promover.

Las finamiras dal plan d'instrucziun 21, che sa chatta actualmein anc en la fasa d'examinaziun, duain er valair per la situaziun particularmain pretensiusa en il Grischun, numnadamain il dumber da linguas instruidas en scola primara. Il potenzial da l'acquisiziun da linguas duai vegnir explotà cumplainamain. Cun duas linguas estras en scola primara vegnan, sco fixà en la nova lescha da scola, il tudestg resp. il talian/il rumantsch emprendids il pli tard naven da la 3. classa e l'englais il pli tard naven da la 5. classa. Per scolars e scolaras pli flaivels èn prevedidas dispensaziuns individualas ni adaptaziuns da las finamiras d'instrucziun.

Ultra da quai sto er esser garanti per ils uffants e giuvenils grischuns l'access a la purschida da scolaziun extrachantunala che pretenda savens conuschientschas da franzos.

Il chantun s'engascha tar ils ulteriurs chantuns per soluziuns correspondentas (p.ex. che las conuschientschas da talian vegnan quintadas) e sustegna ils pertutgads tar l'acquisiziun da conuschientschas da franzos (p.ex. curs intensivs, semester da stgomi linguistic).

4. Classas bilinguas en las linguas chantunalas vegnan immediat promovidas dal chantun dapertut nua che ellas rinforzan er las linguas minoritaras.

Cumpetenzas linguisticas vegnan contonschidas pli baud, pli simpel e pli spert en curs da furmaziun bilinguas sco quai che differents studis confirman. Las scolas bilinguas en las linguas chantunalas sco per exempel a Trin, Puntraschigna e Cuira èn in model da success ed èn retschertgadas betg mo da famiglias bilinguas. La promoziun linguistica è il pensum dal chantun uschia che las vischnancas han il dretg a contribuziuns chantunalas sche ellas mai-nan scolas e classas bilinguas en las linguas dal chantun.

5. Noss chantun daventa la regiun da model per la plurilinguitad.

La ritgezza linguistic-culturala dal Grischun po e duai vegnir validada, er en collaboraziun cun la confederaziun. Cun in concept da promoziun cumplessiv che includa sper la formaziun er las medias, l'administraziun, l'art e nua che quai è raschunavel er l'economia, èsi pussaivel da sondar las schanzas e da mussar novas vias. Cun projects creativs e cun lavur publica planisada pon sforzs isolads da scolas ed uniuns vegnir concentrads e quattras po lur efficien-za vegnir augmentada. Igl è d'examinar ina eventuala distincziun da vischnancas plurilinguas exemplaricas e da realisar periodicamain in "di chantunal da la plurilinguitad". Plinavant: Il Grischun ha da bajegiar si almain in partenadi cun in'otra regiun plurilingua da l'Europa – per slargiar l'orizont e vegnir megliers!